

WMFKOEPPEL

Driemaandelijks tijdschrift van de West-Vlaamse Milieufederatie vzw
Nummer 2 - april-mei-juni 2014 - jaargang 8
Verantwoordelijke uitgever : Eric Vandorpe, Standaardmolen 20, Kuurne

WMFkoepel

WMFkoepel is het driemaandelijkse tijdschrift van de West-Vlaamse Milieufederatie vzw (WMF).

8e jaargang- nummer 2- 2e trimester 2014

Verantwoordelijke uitgever

Eric Vandorpe, Standaardmolen 20, 8520 Kuurne

Werkten mee aan dit nummer

Katty De Wilde, Bart Vanwildemeersch, Eric Vandorpe, Olivier Dochy, John Van Gompel.

Foto's

Vermeld bij de foto's. Voorpagina : Kustpolder tussen Knokke en Damme. Foto : www.vogelbescherming.be
S.O.S. Kustpolders

Copyright

Overname van artikels wordt aanbevolen, mits bronvermelding.

Westvlaamse Milieufederatie vzw

De West-Vlaamse Milieufederatie (WMF) vzw is de koepelorganisatie van de West-Vlaamse natuur- en milieuverenigingen en beoogt de bescherming van de natuur en het leefmilieu van West-Vlaanderen. De WMF is in 1996 ontstaan uit het West-Vlaams Overleg en is een onafhankelijke en pluralistische vereniging en heeft geen enkele binding met politieke partijen. WMF is intermediaire partner van de Bond Beter Leefmilieu (BBL) vzw.

Lidmaatschap

Enkel natuur- en milieuverenigingen, werkzaam in West-Vlaanderen kunnen lid worden van de WMF vzw. Dit kan door zich schriftelijk kandidaat te stellen bij de voorzitter van de vzw : eric-vandorpe@scarlet.be.

Bestuursleden

Eric Vandorpe (voorzitter)
Kris Dekeyzer (ondervoorzitter) ;
Martine Langen (secretaris) ;
Marcel Heintjens (penningmeester) ;
Hans Vermeersch (bestuurslid).
Ann Top (bestuurslid).
Peter Hantson (bestuurslid).
Paul De Graeve (bestuurslid).
Tomas Naudts (bestuurslid).

De West-Vlaamse Milieufederatie vzw is erkend door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

De werking van de West-Vlaamse Milieufederatie vzw wordt gesteund door :

WMF-vertegenwoordigers :

Provinciale Mineraad West-Vlaanderen :

kris.dekeyzer@scarlet.be (voorzitter) ;
peter.hantson@skynet.be ;
gabriel.vandemaele@telenet.be ;
bart.vanwildemeersch@wmfkoepel.be ;
mheintjens@telenet.be

Plaatsvervangers : Martine Langen, Manuel De Witte, Kristina Naeyaert, Ann Top & Katty De Wilde

Provinciale Commissie Ruimtelijke Ordening (PROCORO)

eric-vandorpe@scarlet.be
bart.vanwildemeersch@wmfkoepel.be
katty.de.wilde@wmfkoepel.be

Inagro Adviesraad Proclam

kris.dekeyzer@scarlet.be
bart.vanwildemeersch@wmfkoepel.be ;
gabriel.vandemaele@pandora.be ;
manuel.de.witte@telenet.be
peter.hantson@skynet.be

Resoc Brugge

kris.dekeyzer@scarlet.be
plaatsvervanger : paul.degraeve@skynet.be

Adviescomité openlucht recreatie Westtoer

kris.dekeyzer@scarlet.be

Bekkenraden Bovenschelde, IJzer en Leie

eric-vandorpe@scarlet.be

SECRETARIAAT

Beenhouwersstraat 7

8000 Brugge

050/707.107

openingsuren

maandag van 8u15 tot 17u15
dinsdag van 8u15 tot 17u15
woensdag van 8u15 tot 12u15
donderdag van 8u15 tot 17u15
vrijdag van 8u15 tot 17u15

secretariaat

secretariaat@wmfkoepel.be

coördinator

katty.de.wilde@wmfkoepel.be

beleidsmedewerker

bart.vanwildemeersch@wmfkoepel.be

www.wmfkoepel.be

Inhoudstafel

Colofon.....	2	Natuurbeheer	
Inhoudstafel en kalender ..	3	Help ons in de strijd tegen de reus van de	
Redactioneel.....	4	Kaukasus.....	14
Beleid		Achtergrond	
De boer in de kustpolders.		CO ₂ kunstmatig hoog gehouden.	
Van maker tot kraker.....	5	De koolstofbubbel.....	16
Transitie		Leesvoer voor verandering	19
Agro-ecologie, droom of toekomstperspectief.....	9		

Kalender

JULI

- Zondag 13 juli 2014 - Brugge

BIG JUMP

Dit jaar wordt er in West-Vlaanderen op 4 locaties gesprongen voor een betere waterkwaliteit :

- in de IJzer te Duiksmuide
- in het Kanaal Roeselare- Leie te Roeselare
- in het Kanaal Kortrijk-Bossuit te Kortrijk
- in het kanaal Oostende-Brugge te Oostende

Meer info : www.bigjump.natuurpunt.be

OKTOBER

- Maandag 20 oktober 2014
- Algemene Vergadering WMF
- Meer info : Katty De Wilde

NOVEMBER

- WMF-overleg (exacte datum nog te bepalen)
- + infosessie trage wegen.
- Meer info : Katty De Wilde

Beste lezer,

Wat heeft ons land de laatste weken meegemaakt met die voetbalgekte. Tot vandaag was en is ons land ingenomen door koning voetbal. Toch verwonderlijk dat een volk toch nog samen naar iets kan opkijken.

Ondertussen zijn de laatste verkiezingen van 25 mei al vele weken achter de rug en zijn er nog geen regeringen. Zoals beloofd hebben we als WMF alle verkozenen regionaal, federaal en europees van onze provincie aangeschreven en onze speerpunten overgemaakt. We kregen vele reacties terug en nu wachten wat er uit de onderhandelingen zal te voorschijn komen.

Vertegenwoordigers van Bond Beter Leefmilieu en Natuurpunt zijn op bezoek geweest bij de formateurs van de nieuwe Vlaamse Regering. Ze vroegen er onder andere voor meer natuur, maatregelen om het autoverkeer terug te dringen en een grootschalig energieprogramma. Daarnaast vroegen ze ook naar een goede samenwerking met onze sector in een open dialoog en een stabiel financieringskader voor alle natuur- en milieuverenigingen. Hopelijk worden we niet buitenspel gezet en worden beleidskeuzes gemaakt die ons verenigingsleven nieuwe zuurstof geeft.

Voor velen onder u is de vakantie misschien al begonnen, voor anderen is dit binnenkort. Het zal weerom een tijd zijn om te genieten thuis of op reis.

Op onze vakantiereis dit jaar zijn naar Extremadura in Spanje getrokken. Extremadura met zijn Nationaal Park van Montfrague stond bij ons al lang op het verlanglijstje. Het was de moeite om de vele grote roofvogels te kunnen bewonderen in een zeer droge streek. Naast de vele vogels zijn mij de vele infoborden van projecten met Europese steun opgevallen. Het blijft voor mij een vraagteken of al die subsidies wel goed besteed worden, toch een signaal naar onze Europese politieke vertegenwoordigers om dat eens na te gaan.

Aan alle lezers een fijne vakantie en geniet er met volle teugen van.

Vandorpe Eric
Voorzitter WMF

DE BOER IN DE KUSTPOLDERS : VAN MAKER TOT KRAKER EEUWENOUE GRASLANDEN BEDREIGD

Volgens een recente studie van het INBO, verdween er sinds 2005 minstens 208 hectare historisch permanente graslanden in de kustpolders. Sinds 2012 verdween er 44 ha. Hoewel deze graslanden voor de Instandhoudingsdoelen essentieel zijn, blijft de effectieve bescherming ervan uit. Natuurverenigingen als Natuurpunt, WMF, Vogelbescherming en SOS Kustpolders, zijn er ook een hele reeks politieke partijen die ijveren voor een bescherming van dit regenwoud op kniehoogte. De West-Vlaamse Milieufederatie neemt je mee van transgressie tot depressie en hopelijk gauw progressie: de kustpolders.

Heel lang geleden...

Tot aan het begin van onze tijdrekening had de zee nog vrij spel in het poldergebied. Als waddengebied moet de regio toen al toeristische potenties gekend hebben omwille van haar schoonheid, hoewel deze waarschijnlijk nooit verzilverd werden. Stilaan ontwikkelde er zich een specifieke vegetatie: van rietmoerassen tot heidevennen, die op hun beurt aanleiding gaven tot veenvorming. De zeespiegel steeg met gestage vastheid verder en geulen die eerst gevormd werden, slibden dicht met sedimenten (klei, zand). Het veen zelf ging inklinken, omdat het water (99,7% van het veen bestaat uit water) door droogte en sedimentdruk uit het veen verdween. De bodem ging dus nog meer zakken en extra klei werd erop afgezet. Een slikken- en schorregebied dat regelmatig overspoeld werd door zeewater dat landinwaarts trok via grote getijdengeulen was nu een feit.

Tot op vandaag kan je relictten uit deze woelige periode merken in het landschap. De grootste geulen zoals de Brugse Kreek, de Scinfal (vandaag het Zwin) en de Vallei van de IJzer zijn voorbeelden.

De eerste menselijke bewoning zou hebben bestaan uit wat jagers, zonder grote nederzettingen. Over het werk dat de Morinen en de Menapiërs later in het gebied verrichtten is weinig bekend. Het zouden schapen- en ganzenkwekers geweest zijn. Tijdens de Romeinse periode (54 vC tot 300 nC) zou drainage, het delven van veen en zoutwinning mee bijgedragen hebben tot de ontwatering van het veen en de inversie van het

toenmalige reliëf: de kreken werden de hoger gelegen gedeelten in het landschap. Het is op deze kreekruigen dat de eerste bewoners zich vestigden.

Stilaan slibde het grootste gedeelte van het landschap dicht. De zee verloor veel van haar invloed en waar het water weggetrokken was, konden schapen grazen in de zilte graslanden. Stormvloed die regelmatig via kreken en geulen de graslanden bevoelden, zorgden voor een onzekere situatie. Daarom werden in de 10de eeuw dijken aangelegd, naast de geulen, om het reeds drooggevallen land van overstroming te behoeden. Een netwerk van slootjes en dijken zorgden voor de inpoldering van het gebied. Door deze doorgedreven ontwatering zakte het veen steeds verder, bovenop de eerder aangegeven verlaging door ontginning en drainage, zo ontstonden de komgronden. De komgronden bleven honderden jaren in gebruik als grasland. Het waren bloemrijke hooilanden die in de zomer als graasland dienst deden en in het voorjaar werden gemaaid voor het hooi.

Door de kleiwinning -die vanaf de middeleeuwen tot de tweede helft van de 20ste eeuw plaats vond in de poldergebieden- en de veenontginning (tot begin 20^e eeuw), ontstonden reliëfrijke percelen. Door de langzame ontwikkeling van het landschap, ontstond er een ecologische en ruimtelijke integratie van de verschillende landschappelijke componenten. Ze vormden een uniek landschap met een bloeiende biodiversiteit. Tot de jaren '60 van vorige eeuw, bepaalden ze mee het zicht van de polders. Maar toen kwam de ruilverkaveling.

De kustpolders genivelleerd

Vanaf de 1960 tot iets meer dan 10 jaar geleden, werden overal in Vlaanderen ruilverkavelingen uitgevoerd: waterlopen en sloten vormden samen met de ‘waterzieke’ gebieden obstakels voor de modernisering van de landbouw. Dit werd aangepakt met het rechttrekken, dempen en inkokeren van sloten, waar nodig voorzien van stuwen en pompgemalen en afgewerkt met drainagesystemen.

Van de oorspronkelijke kustpolders is nog maar 30% in gebruik als grasland en slechts 35% van dat grasland kent een of andere wettelijke bescherming, waaronder het verbod op het scheuren (omploegen) en inzaaien met een ander gewas. Van de 19 belangrijkste komgrondgebieden die er voor 1980 nog bestonden, bleven er in 1990 nog maar 5 over (Uitkerke, Damme en Hoeke, deel van de IJzervallei in Woumen-Merkem en Lampernisse). 12 kavels werden er geruild en 2 opgegeven aan de haven van Zeebrugge. In 1983 waren in de kustpolders al 73 ruilverkavelingen geëindigd voor in het totaal 39.000 hectare polders, de helft van het totale gebied.

Door het algemeen verlagen van het waterpeil verdwenen de hooigraslanden. De weinige graslanden die nog overbleven, werden zwaar bemest en heringezaaid en omgezet in graasweiden. Al deze factoren samen zorgden voor een sterke daling van de soortenrijkdom. Ook het landschap veranderde: industrie, wegenbouw, huisvesting en havenuitbreiding zorgden, naast versnippering, ook voor een visuele vervuiling van het landschap.

Het is echter niet enkel in West-Vlaanderen dat deze evolutie naar minder en soortenarmer grasland zich voltrekt. Door de Europese politiek vond dit model van grootschaligheid haar ingang over het hele Europese poldergebied (en bij uitbreiding heel Europa). Van Noord-Frankrijk tot Denemarken gingen poldergraslanden massaal op de schop.

Oude cultuurlandschappen zoals dat van de Uitkerkse Polders, komen enkel nog maar voor in Friesland en Groningen. In Nederland, het weidevogelland bij uitstek, dalen de aantallen met 2% per jaar tussen 1990 en 2000 en, wat nog verontrustender is: vanaf 2000 dalen de aantallen met 5% per jaar. Zo is het aantal grutto's van 1990 tot 2010 in Nederland met 80% afgenomen. Watersnip en kempfaan verdwenen volledig uit onze provincie. De veldleeuwerik ging er met 95% op achteruit.

Van Zilte Zegge over Braamsluiper tot Maine d'Anjou

Door de hoge waterstand, het zilte water, de reliëfverschillen en de poelen, laantjes, grachten en sloten, vormen de polders een uniek landschap met een waardevolle biodiversiteit. De grote biologische waarde van de historische graslanden wordt bepaald door de aanwezigheid van halfnatuurlijke, kruidenrijke vegetaties met o.a. zeldzame zilte graslanden, broedpopulaties van weidevogels en doortrekkende en overwinterende vogels en ganzen. Waar Natuurpunt het beheer doet van polderreservaten, duiken er nieuwe diersoorten op: Blonde d' Aquitaine, Maine d'Anjou zijn slechts enkele namen van runderrassen die het goed doen in de natuurrijke polders en ook culinair in trek zijn. In Frankrijk, bijvoorbeeld, werd aan het schapenvlees uit de zilte weiden aan de Mont-Saint-Michel zelfs het label van erkend streekproduct gegeven. Samen met de beperkte kweek, zorgt dit voor een hogere prijs van het vlees, dat de extensieve teelt kan compenseren. De prijs van dit schapenvlees gaat tot 20 euro/kg tegenover een 10 euro voor ‘gewoon’ schapenvlees. Daarenboven zorgen deze graasdieren voor het onderhoud van het open landschap van de polders door het weggrazen van struikjes en kleine boompjes.

Maar ook de mens profiteert van het behoud

De polders zijn van nature een overstromingsgebied. Zowel vanuit de zee, als vanuit het binnenland, kwam het water hier samen. Door indijking en sluizen die het zeewater tegenhouden, werd zowel het zeewater als het afstromende hemelwater op een kunstmatige manier in toom gehouden. Zo was de IJzer historisch een getijdenrivier. De Ganzenpoot, een sluizen- en stuwcomplex houdt het zeewater buiten en zorgt voor de lozing van het zoet water uit het binnenland. Voor dit laatste is er echter een lage zeewaterstand nodig. Bij hoge neerslaghoeveelheden, die wel eens gepaard gaan met landinwaartse wind, kan het dan ook zijn dat er een aantal dagen niet kan geloosd worden. Op dat moment dienen de broeken van de IJzer en de Handzamevallei als natuurlijke buffer, net als de poldergraslanden die hogerop gelegen zijn. Het dempen van grachten en sloten en het scheuren van de poldergraslanden, zorgde echter voor een verminderde buffercapaciteit.

Maar er gaat meer verloren... Niet alleen de biodiversiteit en de waterbuffering krijgen klappen door het scheuren van deze unieke stukken natuur, ook het landschap en dus het toerisme delen de pijn. Deze unieke landschappen trekken horden toeristen (35.000/jaar voor Uitkerkse Polders alleen), die de geschiedenis en de unieke natuur willen snuiven en voelen. Deze markt wordt genegeerd bij het schram zetten van de ploeg. Maistoerisme zal heel wat meer overredingskracht nodig hebben om het zachte toerisme te lokken.

En de boer verliest

Een betere bescherming van de kustpolders is geen kaakslag voor de landbouw, integendeel. De Europese Unie heeft haar landbouwsubsidies in dergelijke gebieden sinds kort gekoppeld aan het natuurbeleid (via de zogenaamde “cross compliance”). Dit betekent dat landbouwers die het eeuwenoude cultuurlandschap in ere houden hiervoor ook beloond worden. Door het scheuren hebben de overwinterende ganzen (nog) minder plaats, wat betekent dat ze - doordat de laatste 20 jaar reeds 3.000 ha grasland verloren ging - noodgedwongen meer en meer hun toevlucht moeten zoeken op akkers. Hierdoor worden ook landbouwers getroffen via schade die ganzen aanbrengen aan akkers met raaigras of natte akkers met gewassen. Daarenboven kost het draineren van een polderland handenvol geld. Geld, dat niets steeds kan terugverdiend worden: op een polderland kan men immers niet zomaar alles kweken...

Of hoe landbouwers dubbel getroffen worden door het omzetten van graslanden in akkers. De boer scheurt naast historisch grasland, ook zijn broek...

Politieke patstelling?

Het lijkt allemaal evident: de kustpolders moeten beschermd worden. We roepen om de bescherming van unieke biotopen wereldwijd maar zouden de andere kant opkijken als het gaat over de eigen tuin. Gelukkig gaat het niet zo ver.

De vele natuurverenigingen die afgelopen jaren voor bescherming hebben gepleit worden nu ondersteund door S.O.S. Kustpolders, een dochterorganisatie van Vogelbescherming. Heel wat politieke partijen steunen de acties, maar in praktijk gaat alles heel traag vooruit. En de boer, die ploegde voort.

In 2009 werd een betere bescherming voor de poldergraslanden opgenomen in het regeerakkoord. Dit omvatte eveneens het in kaart brengen van de historische poldergraslanden. Niets te vroeg: uit het rapport blijkt dat er sinds 2005 208 hectare historisch permanente graslanden zijn verdwenen in de kustpolders. En dit gebeurt veelal 's nachts, zoals in Klemskerke, dat bij het ochtendlijk ontwaken op Valentijn 2013, 12 hectare historisch grasland armer was.

Dat de lokale politiek hier niets steeds wakker van ligt, bewijst het verhaal van de Waleweiden, waarbij de bescherming ervan door S.O.S. Kustpolders werd verdedigd. Het gebied van de Schore-, Kapelle- en Waleweiden werd in 2006 herbevestigd als agrarisch gebied. Het Gewestelijk RUP, waarmee het gebied als agrarisch gebied met overdruk natuurverwevingsgebied, werd nog niet behandeld.

Volgens de CD&V van Diksmuide omwille van het feit dat de “[...]administratie ruimtelijke ordening heeft de handen vol met ruimtelijke uitvoeringsplannen waarbij landbouw wordt omgezet in natuurgebied.[...]” . Daarenboven, zo geeft ze aan, “[...]Het zijn vooral de landbouwers die de laatste jaren heeft toegegeven. Natuur heeft, zeker in Diksmuide, niet te klagen. Wat de economische haalbaarheid over scheuren van grasland betreft is het als overheid wijs om beslissingen over economische rendabiliteit te laten bij de ondernemers zelf. [...]” (<http://www.diksmuide.cdenv.be/nieuws/bestuur-besprak-dossier-waleweiden>).

Dit lijkt een redenering die de functies voor mens en biodiversiteit van het gebied minstens onderschat en het behoeden van een zo waardevol gebied in handen legt van het inschattingvermogen van het individu en de markt.

Het was ook in het Vlaams Parlement geen fraai beeld, de afgelopen legislatuur: N-VA, Groen en sp.a strijden al langer voor de bescherming van de kustpolders. Voorstellijsten die aangedragen werden ter bescherming, bleken volgens Hostekint (sp.a) de meest drassige –en voor de landbouw nutteloze- stukken polderland te bevatten. Open VLD wilde de meest waardevolle gebieden een snelle bescherming geven aan de hand van erfgoedlandschappen en ankerplaatsen, maar dit gaf volgens Vandaele (N-VA) niet de nodige bescherming én niet het juiste instrument, gezien het binnen milieu en natuur moest worden beschermd. En Schauvliege, ze ploegde voort. Uiteindelijk werden in de zomer van 2013 een 100-tal medewerkers van INBO, ANB en VLM op pad gestuurd om de inventaris van de historische graslanden op te maken. 11.812 hectare waardevolle graslanden werden opgemeten in een ontwerpkaart, voor 430 hectare heeft men verder onderzoek nodig. De auteurs van het onderzoek besluiten hun samenvatting: 'We onderstrepen dat de oppervlakte HPG deel uitmaakt van een groter graslandareaal dat voor andere doeleinden (IHD, Habitatrictlijnen, Europese beschermde soorten,...) bescherming dient te genieten.'. Niet mis te verstaan.

Op de valreep keurde de Vlaamse regering, onder druk van de einddatum voor goedkeuring van de Instandhoudingsdoelen, een stappenplan goed voor de verdere bescherming van de kustpolders. De eerder aangehaalde ontwerpkaart -die de te beschermen historisch permanente graslanden zal aanwijzen- zal worden vastgesteld.

Links Waleweiden tussen Diksmuide en Middelkerke. Foto : Yves Adams ;

Deze kaart wordt in openbaar onderzoek gebracht, waarschijnlijk tijdens de zomer. Een verificatiecommissie zal vervolgens de bezwaren onderzoeken en een gemotiveerd advies uitbrengen aan de nieuwe Vlaamse regering. Daarna zal deze de kaart definitief vaststellen en bepalen voor welke graslanden er een verbod of vergunning op het wijzigen van de vegetatie van toepassing is. Ondertussen is er geen verbod op scheuren (in de zones die nu geen bescherming genieten en onderworpen aan de reglementeringen op het wijzigen van reliëf e.d.), maar de landbouwer kan alvast niet meer zeggen dat hij niet op de hoogte was van de waarde van het grasland.

Met zicht op beterschap...

Nieuwe bazen, nieuwe wetten? De West-Vlaamse Milieufederatie duwt mee aan de kar die door Natuurpunt, Vogelbescherming en S.O.S. Kustpolders getrokken wordt om een goed einde te breien aan het verhaal van de kustpolders. Kijk op de website of facebookpagina van SOS Kustpolders om op de hoogte te blijven. Hopelijk daalt het licht neder bij de beleidsmakers en kan er eindelijk een goede start gemaakt worden met een voorbeeldaanpak waar natuur, mens en landbouwer van kunnen profiteren. Vandaag, meer dan ooit.

Tekst : Bart Vanwildemeersch

Tekstredigatie : John Van Gompel

Foto's : www.kustfotografie.be & SOS kustpolders.

Wie mee het polderkrantje met info over de kustpolders en het openbaar onderzoek in zijn buurt wil verspreiden, stuurt een mailtje naar secretariaat@wmfkoepel.be

Rechts : Uitkerkse polders Foto : Misjel Decler

AGRO-ECOLOGIE DROOM OF TOEKOMSTPERSPECTIEF

De West-Vlaamse Milieufederatie wordt als de koepel van natuur- en milieuverenigingen van West-Vlaanderen meer dan ons lief is geconfronteerd met de gevolgen van het gangbare landbouwsysteem voor natuur, leefmilieu en gezondheid. Dit systeem is bovendien erg afhankelijk van fossiele brandstoffen, die we omwille van de steeds dreigender wordende klimaatverandering moeten verminderen (zie ook het artikel verder in dit tijdschrift over de koolstofbubbel). Ook de Boerenbond gaf enkele weken terug in haar nieuwe beleidsvisie toe dat veranderen moet. Hoopgevend. Maar tegelijkertijd zijn er de voorspellingen dat we in 2050 met 9 miljard mensen deze bol zullen bevolken. Hoe gaan we al die mensen kunnen voeden? Volgens heel wat deskundigen zou agro-ecologie hier het antwoord op kunnen zijn. Wat is agro-ecologie? Is het een realistisch toekomstperspectief of een droom? Voor het WMF-overleg van 23 juni WMF gaf Esmeralda Borgo, beleidsmedewerkster van Bioforum en auteur van de inspirerende blog over permacultuur “eeuwige moes en zoete patatjes”, antwoord op deze vragen voor een publiek van lidverenigingen van de WMF. Voor wie er niet bij kon zijn, is hier het verslag.

Enkele concrete voorbeelden

De infosessie begon met een filmpje over de aanpak van landbouwer Kees Steendijk van het Nederlandse bedrijf in tarwe De Korenschoof (<http://youtu.be/bwsU-pBI1Mo>). Het is een grootschalig bedrijf dat werkt volgens een aantal agro-ecologische principes : Kees Steendijk ploegt niet, er wordt enkel lichtjes gewoeld. Hij gebruikt rijpaden, zodat de grond van de bedden nauwelijks verstoord wordt. Hij teelt biologisch, dus zonder kunstmest, pesticiden of groeiremmers. Hij gebruikt wel groenbemesters. Hij zaait met eigen zaadselectie, die hij zelf schoont : enkel de grofste korrels, die 100% kiemkrachtig zijn, zaait hij, en dit verder van elkaar dan in de traditionele tarweteelt het geval is. Zo heeft hij maar 45 kg/ha zaad nodig(i.p.v.

200kg /ha in de gangbare landbouw). Dit brengt een enorme kostenbesparing mee. Zaaïen op voldoende afstand van elkaar zorgt er ook voor dat de planten een goed wortelgestel kunnen ontwikkelen met veel bodemleven eromheen. Ze hebben ook voldoende ruimte, zodat licht en warmte tot onderaan de stengels geraakt. Zo is er ook minder minder verlies aan planten door schimmels, zoals meeldauw. Al deze factoren samen maken dat dit agro-ecologische bedrijf een gelijkaardige opbrengst heeft als een gangbaar landbouwbedrijf(+/- 9 ton/ha).

Er kan echter nog verder gegaan worden in het toepassen van agro-ecologische principes. Dit zien we bij het kleinschaliger bedrijfje Yddrasil te Vissenaken. Dit bedrijfje is 2 ha groot, biologisch gecertificeerd,

en werkt volgend de principes van permacultuur. Bij permacultuur staat de natuur model. Kruiden, groenten, kleinfruit, pitfruit staan er door elkaar. Men werkt er ook meer met meerjarige planten. Daarnaast hebben ze bij Yddrasil legkippen en enkele ezels voor de mest. Het is dus een polycultuur van diverse soorten en rassen door elkaar. De bodem en het bodemleven zijn belangrijk voor de opbrengst van dergelijke bedrijfsjes. Deze wordt niet verstoord, maar wel doet men aan verbetering door het inbrengen van compost en door te mulchen. Bij Yddrasil gebruikt men zo goed als geen machines, enkel een kleine tractor voor het verslepen van zware vrachten. Men gebruikt het evenwicht in het ecosysteem en zet enkel de natuur zelf in ter bestrijding van plagen. Het bedrijfsje leeft van de hoefwinkel, de zelfpluktuin en er is ook een educatief luik.

Wat is agro-ecologie

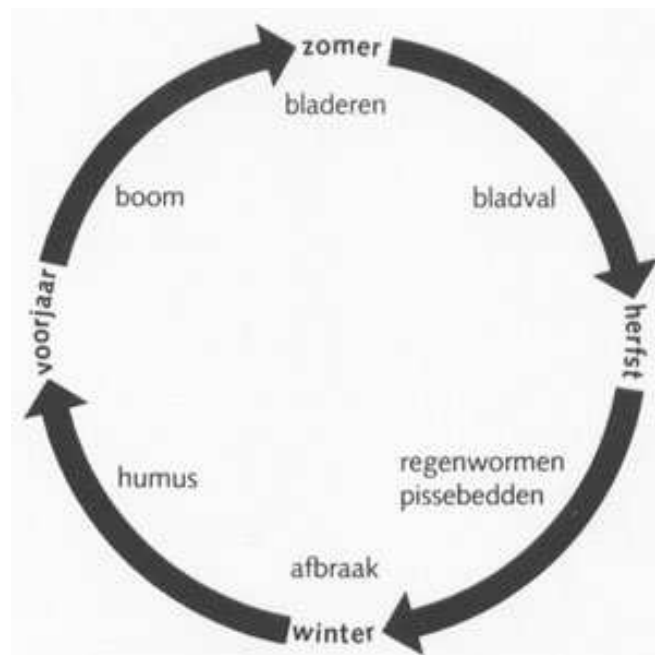
Agro-ecologie is zowel een wetenschap als een set van landbouwpraktijken als een sociale beweging. Wetenschappelijk is het de toepassing van ecologische wetenschappen op de studie, het ontwerp en het beheer van duurzame agro-ecosystemen. Daarnaast is het een landbouwsysteem, waarbij natuurlijke processen nagebootst worden. En niet te vergeten : het is ook een sociale beweging, die kritiek uit op de gangbare industriële landbouwpraktijk.

Belangrijke agro-ecologische principes zijn : optimale bodemcondities garanderen, diversifiëren van soorten/genetische bronnen in tijd en ruimte en kringlooplandbouw.

Voor **optimale bodemcondities** moet het aandeel organisch materiaal omhoog. Organisch materiaal is alles wat in de bodem leeft of heeft geleefd en hun afvalstoffen. Bodemleven zorgt voor de bodemstructuur door vorming van aggregaten. Zo zorgen bijvoorbeeld bacteriën voor een slijm laag, regenwormen voor een mix van mineralen en organisch materiaal en maken plantenwortels kluiten stuk. Het resultaat is een luchtige bodem met een goed waterbergend vermogen, waarbij afbraakprocessen van organisch materiaal zorgen voor nutriënten. Het kleihumuscomplex voorkomt dat nutriënten uitspoelen.

Bodemleven wordt dikwijls over het hoofd gezien, maar is van groot belang om gunstige groeiomstandigheden voor gewassen te creëren. In een gezonde bodem zitten o.a. 2,3 ton bacteriën/ha, 2,7 ton schimmels/ha, 150 kilo protozoa/ha, 1 ton regenwormen/ha of 5 tot 7,5 miljoen stuks/ha, 1 ton geleedpotigen/ha, 1 ton algen/diatomeeën/ha, 22 miljard aaltjes/ha (herbivoren en predatoren). Een optimale bodemconditie verkrijgt men in het bijzonder door het organische stofgehalte te verbeteren en het bodemleven te stimuleren. Dit veronderstelt (ook rekening houdende met de

eindigheid van de energiebronnen) een drastische reductie in het gebruik van externe chemische stoffen, zoals meststoffen, pesticiden en andere afgeleiden van petroleum. Ook het gebruik van compost, groenbemesters en het toepassen van mulchen (bodembedekking) draagt bij aan het verhogen van dit organisch stofgehalte. Kunstmest gebruiken is nefast voor het bodemleven, want dit zijn zouten, die het microbieel leven doden. Kunstmest zorgt ook voor structuurverlies en men krijgt “luie” planten met een zwak wortelgestel. Ook ploegen (de grond keren) doodt het bodemleven.

Kunstmest, bv. de bekende roze en blauwe korrels, doden het bodemleven.

Diversifiëren van genetische bronnen

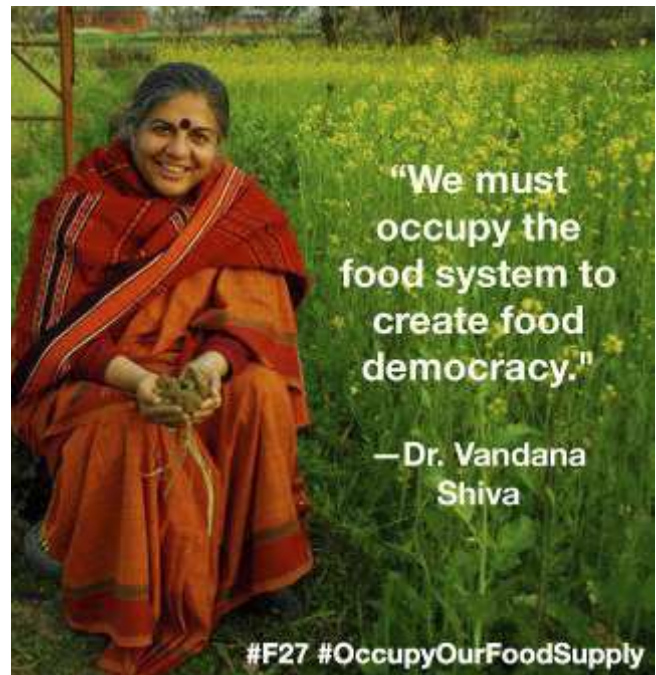
Er zijn zo'n 250.000-300.000 plantensoorten op de aarde. Daarvan zijn er 10.000 tot 50.000 eetbaar, maar slechts zo'n 150 tot 200 soorten worden nog courant als voedsel gebruikt. De basis van het gangbare hedendaagse voedselpatroon bestaat uit 3 gewassen : rijst, maïs en tarwe. Deze leveren 60% van onze eiwitten en koolhydraten. Dit is een zeer zwakke basis voor onze voedselvoorziening, die daardoor kwetsbaar is wanneer er iets mis gaat met de productie van deze soorten. Sedert 1900 is zowat 75% van de genetische diversiteit van gewassen verloren gegaan omdat boeren steeds meer hun lokale variëteiten inruilen voor genetisch uniforme variëteiten met hoge opbrengsten (en hoge eisen). Ook qua landbouwdieren is er ook nog weinig diversiteit. 30% van de rassen staan op punt uit te sterven.

F1-hybridezaden zijn het resultaat van kruising. Ze hebben allemaal dezelfde DNA-structuur, omdat ze verkregen worden door inteelt is. Hybride zaad kan niet door de boer zelf vermeerderd worden, omdat de 2de generatie minderwaardige kwaliteit levert. Er worden ook steeds meer GGO's gebruikt in de gangbare landbouw. Grote zaadbedrijven, met op kop Monsanto, maar ook andere zoals Syngenta en Bayer Crop Science, worden er beter van. Ze zijn vaak ook gerelateerd aan gewasbescherming en kunstmestbedrijven (petrochemie).

Hedendaagse plantenveredeling gebeurt dus in het labo, is hoogtechnologisch en heeft hoge ontwikkelingskosten. De ontwikkelde zaden worden om zich terug te verdienen gepatenteerd. Om zoveel mogelijk winst te kunnen maken, streeft men dan ook naar een zo groot mogelijke markt. Een gevolg daarvan is de globalisering van de zaadverkoop met uniforme genen in monoculturen. Veredeling gebeurt ook zeer gericht op productieverhoging. Maar deze zaden vragen ook veel bemesting, pesticiden en irrigatie. Omdat rassen ontstaan in het labo moet de omgeving zich aanpassen i.p.v. omgekeerd dat het ras zich aan de omgeving aanpast. Mensen zijn zich veel te weinig bewust wat er op dit vlak gaande is en wat de grote risico's voor onze voedselvoorziening van dit alles zijn.

Wat hebben we dan nodig?

Boeren en hobbytuinders, die het heft weer zelf in handen nemen, zelf zaden telen en onderling ruilen. En een beleid dat dit ondersteunt : een Europese biodiversiteitsstrategie. Het probleem daar is echter dat dit momenteel vast zit bij de Europese commissie. Ook wat landbouwdieren betreft zouden oude dierenrassen moeten geherwaardeerd worden. Men is tegenwoordig vergeten dat een varken bv. een bosdier is dat houdt van koelte, niet kan zweten (modderbaden) en leeft van divers voedsel, zoals insecten, wortels en wormen dat het

vindt door te wroeten in de grond. Ze werden vroeger in een kraal gehouden. Modern varkensrassen echter zijn geselecteerd op max. vleesproductie en daardoor vaak te ziektegevoelig voor het buitenleven in alle seizoenen.

Kringlooplandbouw

Bij kringlooplandbouw minimaliseert men productinbreng van buitenaf. In de plaats gebruikt men compost, groenbemesters,... Het zijn gemengde bedrijven van diverse gewassen, soms ook gecombineerd met dieren.

Kan agro-ecologie de wereldbevolking voeden?

Is er een alternatief? M.a.w. men kan de vraag ook omgekeerd stellen : kan de gangbare landbouw de wereld kan voeden in 2050? Is de gangbare landbouw vandaag al in staat om de wereld te voeden? Het antwoord is dat het huidige voedselsysteem zelfs vandaag niet kan omgaan met honger. Officieel lijden 842.000 mensen vandaag honger. Dat is echter een onderschatting. Men gaat namelijk uit van 2.400 kcal/dag. Mensen met zware job hebben meer nodig, mensen met kantoorbaan of ouderen hebben minder nodig. Men houdt ook geen rekening met seizoenseffecten : wanneer het klimaat koud is, heeft men meer calorieën nodig. Calorieën houden echter geen rekening met micro-nutritionele tekorten. Er is nochtans genoeg voedselproductie, maar het voedsel komt niet terecht bij diegene die het nodig heeft. Het wordt gebruikt voor veevoerders en biobrandstoffen. 40 tot 50% van het geproduceerde voedsel gaat ook verloren door verspilling. Tegenover de hongerigen staan vandaag ook nog eens 1,3 miljard mensen met obesitas.

Wat zijn de echte oorzaken van honger?

Honger is een politiek probleem en een gevolg van de vrije markt. Men produceert het meest, wat het meeste opbrengt. Daarnaast wordt veel plantaardig voedsel ingezet voor de veeveet. Overmatig vleesverbruik in geïndustrialiseerde landen ligt hiervan aan de basis. Dit inefficiënt en bovendien ongezond omgaan met eiwitten is niet houdbaar. Voeding wordt daarnaast ook ingezet als grondstof voor biobrandstoffen, biochemicals,... Ook landgrabbing en gebrekkige logistiek in ontwikkelingslanden zijn een oorzaak van honger, net als de huidige hoge mate van voedselverspilling.

Overmatig vleesverbruik ligt aan de basis van veel milieuproblemen, en ook om de wereldbevolking in de toekomst te voeden moet het minder

Kan intensieve landbouw de wereldbevolking voeden?

Gangbare landbouw maakt gebruik van diep ploegen om zuurstof in de bodem te brengen en het onkruid te beheersen. Echter: ploegen verstoort het bodemleven, geeft op termijn compactere grond en stimuleert juist onkruidzaden. Gangbare landbouw is monocultuur, omdat gemakkelijker en efficiënter machinaal te behandelen en te oogsten is.

Monoculturen echter zijn zeer gevoelig voor ziekten en plagen, die men bestrijdt met chemische middelen. Deze werken op korte termijn tegen plagen en onkruid, maar op lange termijn verstoren ze het ecologisch evenwicht en hebben ze negatieve effecten op natuurlijke vijanden en de gezondheid. Gangbare landbouw maakt ook gebruik van chemische meststoffen (kunstmest) voor hogere opbrengsten, maar het is schadelijk voor het bodemleven (zout) en de schadelijke stoffen logen uit naar het grondwater.

In de gangbare landbouw past men ook irrigatie toe voor verhoogde opbrengsten, maar dit heeft een daling van de grondwatertafel en watertekorten als gevolg. En tot slot : zijn GGO's het magische antwoord op al deze problemen? Men belooft minder pesticiden, maar dit blijkt niet uit de praktijk : men scheidt superweeds en toenemende resistentie bij plagen.

Conclusie : de zogenaamde hoge opbrengst van intensieve landbouw gaat gepaard met hoge inputs van o.a. energie en fosfaat, geeft uitputting van de bodems en heeft weinig veerkracht : de planten zijn maar weinig bestand tegen met extreme weersomstandigheden, dus klimaatverandering.

Mislukte oogsten door extreme weersomstandigheden. Bioteelten zijn beter bestand tegen klimaatverandering

En hoe scoort bio?

Dit jaar werd er nog heel wat ruchtbaarheid gegeven aan de resultaten van een onderzoek waaruit bleek dat biologische voeding niet gezonder is dan traditionele voeding. Dit onderzoek liep echter maar over 1 jaar, terwijl om een goeie vergelijking te kunnen maken de duur van een onderzoek een belangrijk criterium is. Het Rodale instituut deed daarentegen een vergelijkend onderzoek tussen gangbare en bio-landbouw van 30 jaar op een proefboerderij in de VS. Sinds 2008 werden daar ook GMO-maïs en –soja mee in opgenomen. Uit de resultaten bleek dat de opbrengsten gelijkwaardig waren, maar opmerkelijk was wel dat bio bij extremere weersomstandigheden (te droog of te nat) een significant betere opbrengst had. Qua bodemgezondheid stijgt het organische stofgehalte bij bio. Ook is de wateropname bij biobodems 15 à 20% beter. Ook mineralen worden beter vastgehouden in een biobodem. En biologische teelten zijn beter voor het klimaat : ca. 40% minder broeikasgas per kg gewas dan bij het gangbaar landbouwsysteem (kunstmest!). Bij biolandbouw worden ook geen giftige stoffen ingezet, dus geen atrazine, geen glyfosaat, enz.. wat o.a. een meerwaarde geeft voor biodiversiteit en het watersysteem.

Zelfplukboerderijen zijn een korte-ketensysteem dat een polycultuur ook leefbaar maakt voor de boer.

Ook de micro-nutritionele voedingswaarde telt

Nog een andere gevalstudie is de New Forest Farm van Mark Shepard. New Forest Farm is een bedrijf van 56 ha meerjarige soorten en dieren www.newforestfarm.net in de VS. Marc Shepard schreef een boek over agro-ecologie : “Herstellende landbouw”. In dit boek maakt hij de vergelijking tussen 1 ha monocultuur maïs en 1 ha polycultuur van meerjarige houtige soorten: 84 appelbomen, 212 tamme kastanjes, 297 druivenstokken, 514 hazelaars, 1028 frambozenstruiken, 1285 aalbessenstruiken en dieren.

Qua calorische waarde geeft 1ha maïs monocultuur 34 miljoen kcal/ha. Daarvan kan men 47 mensen gedurende 1 jaar eten geven. Echter van die maïs gaat 43% naar veevoerders, 30% naar biobrandstoffen, 15% naar export en 7,8% naar industriële ingrediënten. Er blijft dus nog 6 miljoen kcal voor export en menselijke consumptie. Daar staat tegenover dat een puur plantaardige polycultuur 11, 5 miljoen kcal/ha produceert, een polycultuur, gemengd plantaardig en dierlijk 14,2 miljoen kcal/ha en een polycultuur van planten, paddenstoelen en honing ongeveer 15 miljoen kcal/ha. Daar komt nog bij dat deze polyculturen ook nog biomassa voor verwarming en energie produceren.

Maken we echter de vergelijking op nutritionele waarde dan zien we dat een voeding gebaseerd op maïs diverse tekorten teweeg brengt : Calcium, vitamine D, vitamine C, foliumzuur, vitamine B12, retinol, vitamine E en een overschot aan magnesium en fosfor. Het eiwitgehalte van maïs is bovendien laag. Een polycultuur geeft algemeen een veel hogere nutritionele inhoud. Zonder dieren enkel tekort aan Natrium en Selenium. Met dieren(voor zuivel en/of vlees) : geen tekorten.

Conclusie : Calorisch:Maïs scoort beter, maar veel productie gaat niet naar voeding. Nutritioneel kan een maïs monocultuur absoluut niet tippen aan polycultuur. Op systeemvlak geeft een polycultuur ook veel voordelen : éénmalige aanplant, geen bodemverstoring, minder werk en het ondersteunt de biodiversiteit (bodem en algemeen).

Agro-ecologie gaat dus verder dan productie alleen. Het neemt een verantwoordelijkheid op voor de hele voedselketen tot en met consument. Dit vraagt echter ook een inspanning van de consument op vlak van ons voedselpatroon : groenten die niet perfect gevormd dienen ook gegeten, consumptie van vlees moet drastisch verminderen en het eten granen worden beter beperkt (monoculturen). Pleiten voor agro-ecologie is ook pleiten voor eerlijke voedselprijzen. In verhouding tot het gezinsbudget is. Zijn we bereid om meer te betalen voor je voedsel?

Tekst : Katty De Wilde op basis ppt. van Esmeralda Borgo

HELP ONS IN DE STRIJD TEGEN DE REUS VAN DE KAUKASUS

De reuzenberenklauw (*Heracleum mantegazzianum*) is een enorme schermbloemige, afkomstig uit de Kaukasus, die plaatselijk voor overlast zorgt. Enerzijds overwoekert de plant met haar grote bladeren alle inheemse plantensoorten en kan ze grote groeihaarden vormen. Zo mogelijk nog erger is dat de plantensappen in combinatie met zonlicht tot zeer ernstige brandwonden kunnen leiden, die moeilijk genezen. Kleine groeihaarden zijn eenvoudig te bestrijden, maar grote groeihaarden worden moeilijker, én gevaarlijker. De plant is zeker ongewenst in natuur- en parkgebieden, langs speelpleinen en andere publieke ruimtes. Om er werkelijk iets tegen te doen moeten alle terreingebruikers vegen voor eigen deur want de ene kan de andere 'herbesmetten'. En zo kun je bezig blijven...

De provincie wil in 2014 in een paar proefgebieden een gecoördineerde aanpak uitproberen. Dit, in het verlengde van de ervaringen uit het Interreg-project LUPIN en mee door een oproep die Natuur.koepel Zuid-West-Vlaanderen lanceerde naar het provinciebestuur over de opmars van de reuzenberenklauw in de regio. Het is de bedoeling om, bij succes, de acties op uit te breiden naar de hele provincie.

Goed nieuws voor de natuurgebieden in beheer van Natuurpunt (NP) dus: waar NP zelf al een intensieve verwijdering van exoten nastreefde, wordt haar strijd nu aangevuld door collectieve inspanningen van het merendeel van de beheerders van de open ruimte. Want niet alleen de provincie, maar ook de Vlaamse Milieumaatschappij, Waterwegen en Zeekanaal, Agentschap Natuur en Bos, Wegen en Verkeer en

de verschillende bekkencoördinatoren worden betrokken in het overleg dat de bestrijding coördineert. Natuur.koepel Zuid-West-Vlaanderen en de West-Vlaamse Milieufederatie mogen ook aanschuiven, voor zowel inhoudelijke inbreng als de communicatie met de natuurverenigingen.

Hoe raak je de reuzenberenklauw kwijt ?

Een goede bestrijding mikt op de zwakke plekken van een soort. De reuzenberenklauw is een twee- tot vijfjarige plant. Het eerste jaar vormt zich een rozet met penwortel, het jaar erna bloeit de plant en sterft af. Elke plant produceert duizenden zaden. Die blijven gelukkig maar een drietal jaar kiemkrachtig. Er zijn globaal drie mogelijkheden om de plant uit te putten of te doden :

- doorsteken van de penwortel, op 10-15 cm onder de grond

maaien vóór de zaadzetting (half juni/begin juli); deze maaibeurt een paar weken later herhalen omdat herbloei nog mogelijk is, bloeischermen apart inzamelen voor verbranding

begrazen van grote groeihaarden door dieren met donkere koppen die minder gevoelig zijn voor zonlicht

Een nazorg van 3 tot 7 jaar is noodzakelijk om hergroei in de kiem te smoren. Veiligheidskledij en goed reinigen van het materiaal is van groot belang.

Wat doet de provincie ?

De reuzenberenklauw komt vooral langs waterlopen en wegbermen voor. De provincie beheert talloze kleine waterlopen. Daar gaan we zelf aan de slag, samen met de rattenvangers van de gemeenten. Dit werk kadert in het Frans-Belgisch Interreg-project 'Lupin' ('Lutte contre les plantes invasives'). De provincie coördineert de samenwerking met andere overheidsdiensten die mee zullen doen met de acties. Er geldt momenteel (nog?) geen wettelijke bestrijdingsplicht. De gewone burger kan dus niet gedwongen worden om mee te doen. Maar toch gaan we hen beleefd maar uitdrukkelijk vragen om planten op private terreinen ook te liquideren. Daarom steunt de gouverneur uitdrukkelijk deze acties, vanuit zijn bevoegdheid voor o.a. veiligheid.

Hoe herkennen ?

De schermbloemigenfamilie kent veel soorten in onze contreien. Allemaal hebben ze die typische witte en bij sommige soorten gele bloeischermen. Dit zijn ideale landingsplatformen voor nectar zoekende insecten. Daarom alleen al zijn ze waardevol! Het zou jammer zijn dat de verkeerde soorten worden aangepakt. Let daarom op de belangrijkste kenmerken. De grootte is natuurlijk al een goede indicatie. De grote bladeren zijn blinkend groen en de bladrand is duidelijk grof gezaagd. Ook is de buitenste helft van de hoofdnerf 'bebladerd' en niet kaal zoals bij de meest gelijkende soorten gewone berenklauw, gewone en vooral grote engelwortel.

Ik weet er staan: wat nu ?

Weet je reuzenberenklauw staan? Meld die waarneming dan via www.waarnemingen.be. Voeg er liefst ook een foto van de groeiplaats bij. Dan zien we de omvang van het probleem. Verwacht niet dat ze morgen geliquideerd zullen zijn, maar het is een eerste stap naar een globale aanpak. Of neem zelf de zeis of spade ter hand, en wees voorzichtig !

Meer informatie ?

Deze Waalse site is echt bijzonder informatief: <http://biodiversite.wallonie.be/fr/la-berce-du-caucase.html?IDC=5668>

Nederlandstalige folder: www.walterias.be/images/stories/downloads/Nederlands/beheer_%20heracleum_nl.pdf

Tekst : Olivier Dochy & Sarie Buffel

Eindredactie : WMF

CO₂-UITSTOOT KUNSMATIG HOOG GEHOUDEN DE KOOLSTOFBUBBEL

De CO₂-uitstoot wordt kunstmatig hoog gehouden met geleend geld. Maar wat kunnen lokale natuur- en milieuverenigingen daar aan doen? Een tijdje geleden verschenen er in o.a. The Guardian en De Tijd alarmerende berichten : we stevenen af op een nog grotere economische crisis dan de kredietcrisis en dit dankzij de koolstofbubbel oftewel “the carbon bubble”.

De jaarlijkse CO₂-uitstoot bedraagt nu wereldwijd rond de 33 gigaton. Het kantelpunt, waarbij een klimaatopwarming niet meer onder controle gehouden kan worden, ligt op 450 jppm. Het veilige niveau van 350 ppm lieten we al geruime tijd achter ons. In april 2014 zaten we voor het eerst een hele maand lang op een historische drempeluitstoot van 400 ppm.

We hebben dus nog maar 50 ppm koolstofbudget over. In het huidige tempo zal dit dus over 14 jaar op zijn. Het kan zelfs vroeger zijn, want bepaalde processen, zoals het smelten van de permafrost, kunnen het resterende budget sneller opmaken.

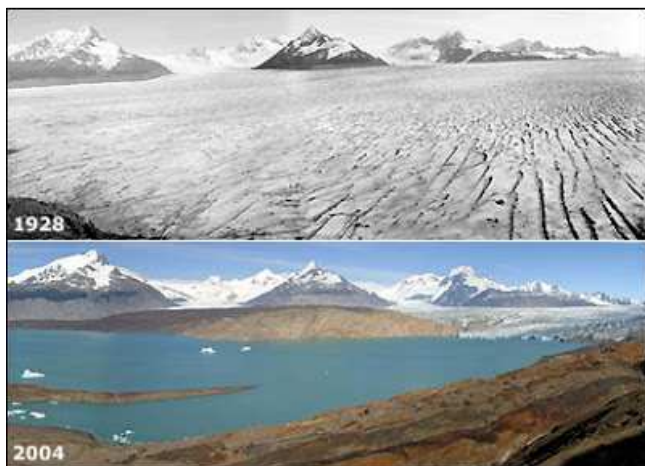
Het Potsdam Instituut berekende met gesofisticeerde computermodellen, waarop ook de Wereldbank zich baseert, dat klimaatgassen vanaf nu elk jaar met 5% moeten gereduceerd worden om 50% kans te hebben om onder het omslagpunt te blijven. Dit halen we jaar op jaar niet, waardoor de kloof steeds breder en

moeilijker te overbruggen wordt. Tot overmaat van ramp blijft de politiek verzaken aan een voldoende ambitieuze klimaatstrategie.

Hoe komt dit en wat kunnen we doen?

70% van de reserve fossiele brandstoffen mag niet verbrand worden

De bewezen reserves aan fossiele brandstoffen bedragen 2795 gigaton CO₂. Dit is 5x meer dan wat er nog mag worden uitgestoten willen we een onomkeerbare oncontroleerbare klimaatverandering voorkomen. Om de huidige en komende generaties te beschermen moeten die reserves dus onaangeroerd blijven. Maar bedrijven uit de fossiele sector hebben deze reserves in hun balansen als activa staan. Dit wil zeggen : het zijn onderpanden voor banken, die leningen aan deze bedrijven hebben verstrekt. Als er een stabiel klimaatbeleid komt, dan zullen deze onbruikbaar geworden activa moeten

Klimaatverandering gaat steeds sneller

geherwaardeerd en veel minder waard worden. Een aantal multinationals & hun aandeelhouders, waaronder heel wat overheden en banken, die geïnvesteerd hebben in fossiele energie zullen dan zware verliezen lijden. Deze “carbon bubble” of koolstofbubbel kan een crisis veroorzaken, waarbij de kredietcrisis van 2008 klein bier is. We zullen dan misschien controle krijgen op het klimaatprobleem, maar zitten dan opgescheept met een enorme economische crisis. Geen wonder dus dat fossiele brandstofbedrijven zo hard vechten om het klimaatbeleid te blokkeren en dat overheden onder zeer grote druk staan of verleid worden om hun beleid niet aan te passen.

Stapsgewijs uit de koolstofeconomie

Sommigen verwachten de oplossing voor dit

probleem van geo-engineering, maar met zaken als koolstofopslag kunnen, wanneer de technieken op punt zullen staan, maximum 125 gigaton CO₂ opgevangen worden. Dit is ver van voldoende. De oplossing is dus dat geld stapsgewijs uit de koolstofeconomie moet gehaald worden. Fossiele energiebedrijven kunnen nu nog relatief geleidelijk omschakelen naar duurzamere energiebronnen. Sommige doen ook al inspanningen op dit vlak, maar dit is in te veel gevallen nog enkel greenwashing onder druk van de publieke opinie, Mondiaal wordt nog steeds 1% van het BNP gespendeerd aan nieuwe investeringen, veelal met geleend geld, in bronnen van fossiele energie, zoals schaliegas, olieboringen in het Arctisch gebied, teerzanden, diepzeeboringen, methaanijs.... En dit geld moet zich terugverdienen.

Olieboren in het Noordpoolgebied en methaanijs (boven) zullen ons niet uit de crisis helpen, wel integendeel...

Men kan dus stellen dat de CO₂-uitstoot kunstmatig hoog wordt gehouden met geleend geld. De burger en toekomstige generaties dreigen een hoge rekening te betalen, tenzij investeerders, overheden en banken nu investeren in energiebesparing, energie-efficiëntie, alternatieve hernieuwbare energie en circulaire economie en zo snel als mogelijk koolstof-intensieve activiteiten voor energie, maar ook transport, veeteelt, ... verlaten.

Uit olie, gas en steenkool

Wanneer 10% van de mensen anders gaan denken, bereiken we, volgens Malcolm Gladwell, ook een omslagpunt. Hoopgevend is dat we daar bijna zijn. Er verandert de laatste tijd heel wat en steeds sneller, dankzij de opkomende deel- en ruileconomie kiezen steeds meer mensen voor een leven met minder spullen en inkomen, maar met meer (kwali)tijd. Lokale of zelfgekweekte biologische seizoensgroenten zijn hipper dan een stuk vlees. En de fiets is helemaal terug als populair transportmiddel. Voor een laatste zetje naar de mentale omslag voor een koolstofarme samenleving en economie zijn er wel nog veel meer van dergelijke inspirerende initiatieven en voorbeelden nodig.

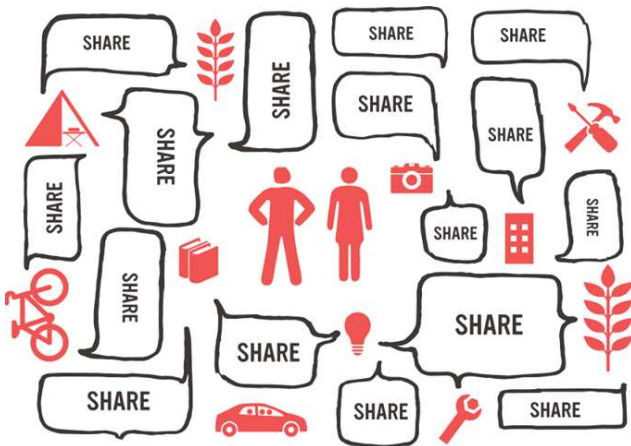

Foto boven : Deeleconomie. (foto Plan C). Onder : decentrale zelfvoorzienende en koolstofarme energieproductie (foto www.technoinnovation.nl)

Tegelijkertijd is ook nog wat meer druk op het beleid nodig. Gemeenten kunnen nog meer aangemoedigd worden om al hun investeringen proper te doen. Een mogelijkheid voor lokale natuur- en milieuverenigingen is om via de milieuraad of de oppositie eens volgende vraag te stellen aan het gemeentebestuur: “welke investeringen heeft de gemeente in fossiele energiebronnen?” Dit kan bv. zijn via beleggingsfondsen of via Electrabel, ... Voer de druk op dat de gemeente hun geld daaruit terugtrekt om te kiezen voor fossielvrije investeringen. Een voorbeeld dat het kan : Studenten van de Hogeschool en Universiteit van Amsterdam voerden, in navolging van studenten in de VS en Canada, de druk op bij hun onderwijsinstelling om fossielvrij te worden, Deze zwichtte en werd zo een voorbeeld voor anderen. En indien het niet lukt om uw gemeente zover te krijgen, is er toch iets bereikt op vlak van bewustmaking. Een dergelijke omslag gebeurt namelijk niet op 1 dag. Een lokale natuur- of milieuvereniging kan dus ook bv. eens een info – en discussie-avond voor de bevolking over het onderwerp organiseren.

Ook het mee promoten van energiebesparing en lokale en betaalbare schone energie is uiteraard belangrijk. Alsook initiatieven waarbij mensen zelf het heft in handen nemen, kan het beleid een duwtje in de richting geven. Toon mensen, die zelf al zoveel mogelijk olie-onafhankelijk leven. In Nederland zijn er al voorbeelden waar buurtbewoners zelf hun schone energie produceren. Een reisje organiseren om te zien hoe ze dat doen kan kan inspirerend werken. Ook kleine acties tellen zoals het ijveren voor bv. meer lokale energiebesparing, meer groen, betere fietspaden, enz... en het boycotten van bepaalde klimaatonvriendelijke producten en beleidsbeslissingen. Lokale en regionale natuur- en milieuverenigingen doen hier nu al veel voor, maar de komende periode met veel veranderingen op til hebben we hier een evidente en nog belangrijker rol in.

Tekst : WMF vzw

Bronnen

“Global warming’s terrifying new math” Bill McKibben. Rolling Stone. July 2012

“10 mogelijke wegen uit de klimaatimpasse”. Johan Malcorps. Oikos nr. 63

“Kredietcrisis verbleekt bij de gevolgen van de koolstofbubbel” Serge Degheldere en Roger Cox. De Tijd. April.2013

“Unburnable carbon” Rapport CarbonTracker i.s.m. Nicolas Stern. 2013

“Uit de olie” boek van Jeremy Leggett (zie ook volgende bladzijde).

LEESVOER VOOR VERANDERING

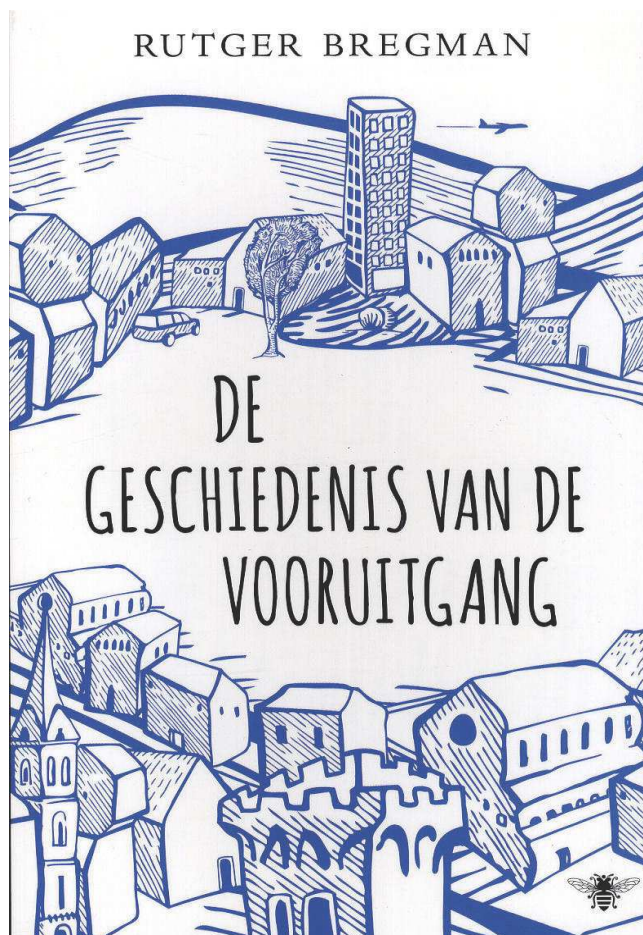
Wanneer 10 % van de mensen anders gaan denken, bereiken we -volgens Malcolm Gladwell - het omslagpunt. We zijn daar bijna. Steeds meer vernieuwde bewegingen en initiatieven zijn bezig om het omslagpunt te helpen bereiken. Om nog een aantal meer mensen warm te doen lopen voor een ecologische samenleving zijn deze hoopgevende boeken bedoeld. Lezen en delen a.u.b.

De Geschiedenis van de vooruitgang – Rutger Bergman. Uitgeverij De bezige bij.

In Nederland maakt dezer dagen de 25-jarige Rutger Bregman furore met een fris pleidooi voor een nieuw vooruitgangsgeloof. Lerend vanuit de geschiedenis, weet hij dat we op een gevaarlijk randje balanceren : nu is het er op of er onder met onze beschaving. In zijn boek “de geschiedenis van de vooruitgang” schetst hij hoe vooruitgang in vroegere beschavingen verliep en hoe we daaruit kunnen leren om nu misschien een wereldwijde valkuil te voorkomen. Zijn boek is ook een pleidooi voor gedurfde nieuwe ideeën voor verandering, die ons kunnen helpen om uit de economische en ecologische crisis te komen. Zo is hij o.a. groot voorstander van een radicaal kortere werkweek en een onvoorwaardelijk basisinkomen. Hij schreef ook al over dit laatste in het breed gelezen artikel voor de Washington Post met als titel : “waarom we iedereen gratis geld moeten geven”. Lees ook de inspirerende stukjes van Rutger Bregman op www.decorrespondent.nl of luister en kijk hoe hij zijn visie uitlegt in het nNderlandse programma Tegenlicht, aflevering : “de noodzaak van een utopie”.

Uit de olie- Jeremy Legett.

Olie-geoloog Jeremy Legett werkte vroeger voor de oliesector, maar gooide zijn kap over de haag toen het

hem duidelijk werd dat, zowel om ecologische als om maatschappelijke en economische redenen, de fossiele brandstoffen snel verlaten moeten worden. Door zijn verleden heeft hij toegang tot de wereld van de fossiele brandstof tot op het hoogste niveau. Het boek “uit de olie” is een relaas van zijn lobbywerk om de realiteit van de carbon bubble (zie ook het artikel in dit tijdschrift) en de noodzaak aan een transitie naar een koolstofarme samenleving duidelijk te maken aan de beleidsmakers. Via dit boek doet hij dit ook aan het publiek.

Heel de wereld – op weg naar agro-ecologische landbouw en genoeg goed voedsel voor iedereen– Jelleke De Nooy

Dit is een boek over hoe agro-ecologische landbouw de wereld zou kunnen helen. Met veel praktijkvoorbeelden wordt aan getoond hoe we de bodemvruchtbaarheid kunnen herstellen, hoe we de omslag naar een integraal landbouwsysteem kunnen maken en hoe we kunnen omschakelen naar regionaal-stedelijke voedselstrategieën met agro-ecologische landbouw en agroforestry. Er moet snel een paradigmaverschuiving komen. Jelleke De Nooy heeft door dit boek de bijnaam “vroedvrouw van de nieuwe wereld” gekregen” Langzaam worden deze nieuwe landbouwvormen het nieuwe normaal. In dit boek staat ook hoe je daar zelf kunt aan meewerken.

De moestuin van madame Zsa Zsa

De vrolijke Kim Leysen uit de Kempen is in Vlaanderen uitgegroeid tot een waar doe-het-zelf-icoon. Zij is het levende voorbeeld van hoe leuk een groen bestaan kan zijn. Na het boek “allemaal rokjes” waar ze met eenvoudige patronen heel wat, toegegeven, vooral dames, moeders en dochters, aan het zelf rokjes naaien zette en “groeten uit transitie”, volgt hier een gecombineerd moestuin- en kookboek. Madame Zsa Zsa teelt in haar gezellige moestuin heel wat vergeten groenten volgens principes als niet kerende grondbewerking en mulchen. In het tweede deel van het boek verwerkt ze de oogst samen met haar vriendin Dorien Knockaert (www.jongesla.be) tot heerlijke vegetarische recepten.

